

DIO PRVI:

BOGDAN IVAN MANDIĆ

I.

Djetešce je dozva slabašnim plačem. Ona ga uze u naručje, podoji pa stade zibati. Maleno lišce sada sita i utješena djeteta ubrzo se opusti pa nasmije nerazumljivo gugutajući nevinosti čista života kakve razdragaju svaku, a ponajviše majčinu dušu. I ona mu smiješkom odvрати, blago ga milujući po obrazima i tepajući mu milozvučno ohrabrenja. Potrudi se ničim u svome biću ne otkriti zabrinutost i tugu te koprénom majčinske ljubavi prekriti onu duboku boru što joj se, znala je, izbrazdi na čelu kad je smrtno zabrinuta i koja to stanje njezine duše odaje pred mužem i djecom. Pobojava se ponovno osjetiti onu najgoru vrstu boli, boli zbog gubitka djeteta, boli koja nezaustavljivo prodre u svaki, baš svaki, zakutak roditeljske duše i uma i, kao slomljena oštrica, uglobi se i trajno uraste u

ranjeno srce. Ipak, dobra supruga i majka, kakva je Dragica od mladosti kanila biti i doista sveđ bila, kroz molitvu je u Bogu pronašla snage za otupiti tu oštricu, zarasti ožiljke i svakodnevno skrbiti o svome mužu i njihovoj djeci te postojano unositi vedrinu u njihove živote i u njihov dom.

Ovo djetesce, petnaesta im već prinova, je bilo najmanje od sviju. I slabasno, krhko. . . toliko krhko da ga se nerijetko pribojavala uzeti u naručje. Započne mu pjevati uspavanku. Pjevušila je sve mekanije i tiše, dok se nije uvjerila da su se djetesccove vjeđice opustile, pa nastavila polupjevno mrmoriti dok joj čedo sasma ne usni. Zadrži ga još nekoliko trenutaka pri sebi, osluškujuci kako diše. Zatim ga pažljivo spusti u kolijevku i ostade promatrati pogledom punim dražesti i miline. Zbog nekog razloga – razloga kojeg nije mogla niti je, pravo budi rečeno, uopće smatrala bitnim dokučiti – još otkad ga je donijela na svijet slutila ga je posebnijim od sve druge djece. Ne odoli, nego ga poljubi u čelo pa prošapta: – Neka te Bog čuva kad mi te je dao, maleni moj Bogdane. Uto začu kako se otvaraju vrata sobe.

Pogled joj se susretne sa suprugovim. Vidje da je zabrinut. On se nasmije u pozdrav i bez riječi priđe kolijevci u kojoj je maleni Bogdan spokojno snivao. Zagrli je još uvijek gledajući na sićušnog Bogdana pa reče: – Padre udjeljuje svoj blagoslov. Kaže da dođemo za koji tjedan, kad nam maleni ojača.

Jače je stisne uza se. – Ne brini, draga, žilav je on – od krvi je Mandića i Carevića!

Tijekom njihova dvadesetdvogodišnjeg bračnog suživota, i

prije je bilo izazovnih trenutaka i njegove riječi tada bi je obodri-
le. Jer, osim u Presvetom Trojstvu i u Majci Božjoj, u deset go-
dina starijem Petru, blagom u ophođenju s obitelji i pobožnom,
ali jednako tako postojanom u načelu i čvrstom pri ostvarenju
životnog standarda kakvog su zajednički osmislili za svoju obi-
telj, uvijek je nalazila najčvršće uporište. Nije, naravno, mogla
poznavati Petrove pretke, osim njegova oca Ivana, ali je znala da
podrijetlo vuku iz stare bosanske obitelji didića, odnosno nižeg
plemstva, da su pred navalom Turaka iz Bosne prebjegli u 15. st.
u selo Zakućac u Poljičkoj Republici pa odatle, pred kojih stoti-
njak godina, doselili ovdje, na Tinturiju u Herceg Novom, da je
ta stara hrvatska plemenita loza izrodila niz na dalekim morima
prekaljenih kapetana i poštenih uspješnih trgovaca – ljudi upor-
nih i čvrstih, žilavih.

*Petar je, pomisli, u pravu smatrati kako Bogdan ima od koga nasli-
jediti takvu žilavost.* No, tako sićušan, Bogdan joj se pričinu poput
listića na grani u zatišju pred burom života. Nasloni glavu na Pe-
trovo rame pa se ponovno u tišini pomoli Majci Božjoj i podijeli
s njome svoju gorku zabrinutost.

•

Topli svibanjski dani te 1866. godine su prolazili pokatkad
sporije pokatkad brže, no u stalnoj zabrinutosti Petra i Dragi-
ce za zdravlje malog Bogdana. Ipak, em zbog vlastite žilavosti
em zbog, bili su uvjereni, njihovih uslišanih molitvi, djetešce je
svakim danom bivalo mrvu snažnije, budeći u njima nadu da će
ipak poživjeti.

Ta nada i ufanost kulminirali su uzbuđenjem i radošću kod djetescevih roditelja i mnogobrojnih članova obitelji Mandić te bliskih prijatelja u srijedu 13. lipnja. Kao u malenoj procesiji, Petar i Dragica nosili su Bogdana u crkvu svetoga Jeronima, sveto mjesto krštenja sve njihove djece.

Pogledivali su jedni na druge i na nejače zahvaljivajući Sve-mogućemu što je poživio malog Bogdana i omogućio mu da danas primi temeljni sakrament i najveći milosni dar Presvetog Trojstva. Nakon svete mise, Bogdan Ivan, zakonit sin katolika, pomorca Petra Antuna plemenitog Mandića i grofice Dragice rođene Carević, bi sjedinjen s braćom vjernicima u Kristu i njegovo ime upisano u župnu matičnu knjigu.

U domu Mandićevih, ovećem baroknom zdanju kojeg je u podnožju zapadnih zidina tvrđave Forte mare sagradio Bogdanov djed Ivan i proširio njegov otac Petar, naglo se začuo Dragičin krik. Uobičajeni zvukovi zaigrane djece i šaljivo dobacivanje najednom utihnu. I nastane slutnjom nabijen muk.

Petar, koji se tada našao u neposrednoj blizini, prvi pohita do nje. Sjedila je na podu, onkraj stuba, Bogdan joj u naručju. Petar joj je pomogao da se ustane i udobno se smjesti na postelji. Otvorio je zatim prozor. Umah se sobom pronijela svježina i poznati miomiris bogatog buketa bokeljske flore.

– Dobro je, vidiš da je dobro – rekao je rukom pokazujući na malenog Bogdana. Sjede zatim do nje i zagolica dječarca po truhu. Bogdan se nasmiješi. – Ipak – nastavi gledajući u suprugu

– bilo bi dobro da liječnik *tebe* pregleda.

Dragica lagano nasloni svoj dlan na njegov. – Ne treba nikoga dovoditi. Malo sam se natukla, nije to ništa. Ni sama ne znam kako sam skliznula niza stube. A Bogdo mi je, jadničak, ispao iz naručja i otkotrljao se, kao mali kruščić.

– Svakome se moglo dogoditi – utješno će Petar pa nadoda: – Bitno je da ste oboje dobro.

– Bože, baš sam se ustresla – reče ispod glasa, više sebi nego Petru, pa otre suze.

Nasmijani je Bogdan, kao što bi gotovo svaki dvogodišnjak, čitavu stvar nalazio jedino zabavnom.

– Ma, vidi ti njega, još nije ni prohodao, a već umije letjeti! – reče Petar pa i sam doista odahne.

II.

Nije kod djece neuobičajeno da pokatkad, zbog jednostavne želje da na sebe usmjere pozornost, učine nekakav nestašluk. Moglo bi se reći da je to čak jedan sasvim uobičajeni, naravni dio djetinjstva i procesa odrastanja. I Bogdanu, koji se inače klonio nepodopština, omaklo se učiniti jednu sitnicu koju nakon učinjenoga nije smatrao dobrim izborom.

Odluči to podijeliti s Antonijom, svojom nepune dvije godine starijom sestrom. Očekivao je da će ga razumijeti, moguće posavjetovati kako se bolje ponijeti sljedeći put. No, Antonija se nije nasmiješila.

– Bogdo, svaki prijestup je od zla. A mi nikakva zla – niti ona najmanja – ne smijemo činiti. Ideš se ispovjediti – reče Antonija

i, prije negoli se Bogdan snašao odgovoriti, uze ga za ruku i odvede župniku.

Župnik ga je nakratko saslušao pa mu odredio pokoru – ali kakvu! Budući da je u ljudima, poput savjesti, urođen smisao za pravdu, iako tek osmogodišnjak, Bogdan se teško mirio sa saznanjem da mu je učiniti pokoru koju je smatrao neprimjerenom svom doista bezazlenom prijestupu. Ipak, poslušno je kleknuo na kameni pod usred i, što u duševnoj što u tjelesnoj neugodi, dugo ostao moleći.

Koljena su ga boljela, i leđa, ali ga je ponajvećma globio žalac neprimjereno stroge pokore. Kao da mu je malo bilo nositi se svakodnevno sa svojim tjelesnim nedostacima, koje je također ni kriv ni dužan morao podnositi, pa još i to! Uplakan, pošao je k majci.

Dragica ga je očekivala, vjerojatno jer joj je Antonija već rekla da je Bogdan kod župnika na ispovijedi i da će se ubrzo vratiti kući. Bogdan nije znao je li majci prenijela i detalje o njegovoj nepodopštini. Zastao je na dva koraka do nje, pognute glave. Majka raširi ruke, milo pogledivajući na nj. Bogdanu se ona tada pričinila poput Bogorodice koju je majka duboko štovala i o kojoj mu je sved govorela. Pohita joj u zagrljaj.

Preplavi ga utjeha njezina srca i začuti istinsko kajanje zbog počinjena prijestupa. Još uplakan, izusti: – Jednoga dana postat ću propovijednik i ljude ću tješiti blagošću.

Majka se nasmiješi. Bez riječi ga pomazi po tjemenu i prigrli uza se jače.

Bogdan je bio radostan nakon primanja svete pričesti. Osjetio se blagoslovljen, jedan od jednakih pred Bogom, i ponovno osnažen u jedinstvu s Kristom – njegovim duhovnim prijateljem s kojim je često razgovarao kada bi ga klečeći u tišini svoje sobe upitao zbog čega njegovi tjelesni nedostaci i kako ih nadvladati. Naime, bio je preniska rasta za svoju dob i imao je iskrivljenu kralježnicu, zbog čega je hramao. K tomu je imao i govornu manu, zamuckivao je. Bogu je sve moguće, pomisli i u tišini nastavi pratiti oca ukorak prema manastiru Savina.

Takav poseban osjećaj počesto bi se u njemu javio prilikom svakodnevnih odlazaka s ocem na jutarnje mise u crkvu svetoga Jeronima, Bogdanovu krsnu i pričesnu crkvicu koja datira još od 15. stoljeća kada je, doduše, bila posvećena svetome Stjepanu, a počesto i kad bi išli u samostan svetoga Antuna na Toploj. Drago mu je bilo i danas, na ovaj vrući kolovoški dan, ići u manastir Savina budući da je bila posebna prigoda: pravoslavni živalj je slavio Gospođin dan. Bogdan se nadao da će, kao i prošle godine, naokolo manastira podići šatore i drvene kućice s ponudom razne okrijepe. Kad su stigli, zadržali su se neko vrijeme. Silno ga je razveselilo biti među toliko radosna svijeta na jednom mjestu, među ljudima različite vjere, ali koji se mole istom Bogu. Pitanja oko toga je imao mnogo, no odgovore će, odluči, potražiti nekom drugom prigodom.

Hodajući kući, nakon kraćih, isprekidanih razgovora s ocem i osvrta na upravo doživljeno, ničim, barem ne ničim vidljivim, izazvana, osim moguće pogledom na pučinu, u misao mu izroni

prošla Fašinada – vjekovima star obred proširenja otočića Gospe od Šrpjela bacanjem kamenja uokolo njega. O, kako je u tomu volio sudjelovati, čak i više nego na kotorskom Tripundanu!

Zaigra mu dječja duša kad mu se u misao prizva slika procesije baraka koje, povezane jedna za drugu, plove iz Perasta k otočiću, pa plavetnilo bokeljske vale i nebeskog svoda, plavetnilo, plavetnilo posvuda naokolo, koje ga je, još življe se sada prisjeti, očaravalo, mamilo i smirivalo, poigravalo se njegovom maštom. . . i odjek svečanosti u milozvucima narodne pjesme. Spomene se i priče o tome kako je Matej-Mato Mandić ostavio zavjetnu sliku u otočkoj crkvi u znak sjećanja na spasenje prilikom pogubne oluje kod Otranta nekoliko, nije se mogao sjetiti točno koliko, godina prije njegova rođenja. Najposebnijim od svega doživje, pak, taj oćut pripadnosti – pripadnosti puku uz čije kamenje za očuvanje otočića i tradicije, koju je doista volio, ponovno je bio dodao i svoj. I zablista čistom dječjom radošću.

– Smjehuljiš se, ali mi ništa ne govoriš – primijeti njegov otac.

– Sjetio sam se Fašnade.

– Vidim da ti je drago što smo bili. . .

– Još kako! Jedva čekam dogodine!

– Znaš, Bogdo, zavjetni kamenčić u more možeš baciti bilo kada – ne mora biti samo na pijesak – šaljivo će Bodanov otac, misleći pritom na igru zvanu »na patakune« što ju je Bogdan učestalo s vršnjacima igrao na Škveru u gradskoj luci, ispred svoje kuće.

Bogdan se nasmije. No, prikri spomenuti jućerašnji događaj s

plaže; osjeti, naime, da nekako biva snažniji ako za sebe zadrži to kako su ga trojica, dakle, svi osim njegovog najboljeg prijatelja Andrije, ponovno izrugivali zbog preniska rasta, i kako je zatim uslijedila svađa između dvojice od te trojice – i to, oko čega?!, oko najjednostavnijeg ucrtavanja jedne »kućice« za patakune; nije želio spomenuti niti kako je tu dvojicu, nakon što je osjetio olakšanje pošto barem u tom trenutku nije bio meta poruge, uspio izmiriti. To ga je doista obradovalo, a poglavito kada je uspio ponukati ih da ubuduće razmisle o tome kako se dolično odnositi prema drugima.

Zatim njegovo lice ozari još veći osmijeh kad se prisjeti kako ga je Andrija – kojega je i sâma ne tako davno ukorio zbog izgovaranja sramotne riječi nakon gubitka u igri i kojemu je, po obećanju da je ubuduće ne će rabiti, dao sav svoj stari novac – podržao u izmirivanju i poticanju prijateljstva među dječacima kojima je, zbog ovog ili onog razloga, manjkalo uljuđenosti.

Skrenuše potom u ulicu što ih rivom odvede kući.

Danas, kao što je to pokatkad nakon molitve običavao činiti, Bogdan je promatrao pučinu. Zamijetio je kako se jedra jedrenjaka, koje se sada sve rjeđe moglo vidjeti, ponosno pune vjetrovom i kako pramac siječe plavetnilo bokeljskog vala ka tko zna kojem dalekom odredištu. Prisjeti se jednog razgovora od prije nekoliko godina između oca i majke. Načuo je tada kako će parobrodi posve zamjeniti jedrenjake i kako će, uz previranja iza Orjena, to zasigurno značiti još veće promjene za njihovu obitelj, a koje su u pogubnom pravcu krenule još za vrijeme njegova

djeda Ivana. Nije se mogao prisjetiti, a moguće nije niti bio čuo, o kakvim je točno promjenama bila riječ. No, od onda je gotovo svakodnevno zamjećivao nekakve promjene. Boka koja je uvijek živjela od mora, živjela je sada teže. Ljudi su postali malo zatvoreniji, napetiji. I u njihovoj kući je svakodnevnicama, uvijek začinjena s malo šale i dosjetke, već duže vremena postupno poprimala drugačije postojanje: isprva, započela je dominirati naglašena očeva ozbiljnost popraćena dugim tišinama, zatim se javila posvemašnja zabrinutost svih u kući oko sve ograničenijih mogućnosti. Doduše, obiteljski duhovni i praktični katolički život, do kojeg su i otac i majka uvijek veoma držali i čemu su njega i njegovu braću i sestre sveđ podučavali, nije blijedio. Naprotiv, na trenutke mu se pričinjavao naglašeniji.

Jedrenjak je sada gotovo potpuno isplovio iz vale i jedva da je mogao nazrijeti njegove obrise. Tako su, mislio je, unatoč već dužem upiranju njegovih roditelja, iščezavale i njihove mogućnosti. Pravo budi rečeno, ta gotovo izglednost oskudnijeg življenja nije ga osobito zastrašivala: što zbog već višegodišnjih druženja sa siromašnim fratrima kapucinima u obližnjem njihovu samostanu, što zbog toga što su njegove oči sve više bile uprte u sveto i eshatološko, zemaljska svakodnevnicama za njega je postupno poprimila sve slabiji značaj. Pa, ipak, nije znao kako će se to odraziti na njegove roditelje. Rođeni su od plemenitaških, bogatih pređa, a danas im se na glasovito ime i veliku kuću nabremenio težak izazov oko skrbi o njemu te njegovoj mnogobrojnoj braći i sestrama u sve težim vremenima. Sažali se nad njima.

Odsjaj nekog stakla prene ga iz misli. Sabrao se i još nakrat-

ko ostao u sobi kako bi se pomolio Vladarici, kako je nazivao Djevicu Mariju, i kako bi joj, kao što to njegova majka Dragica uvijek čini, zahvalio za duševni mir i sva dobra koja posreduje u ljudske živote. Zatim pođe do salona u kojega je često netko navraćao.

Kad je ušao, vidje kako roditelji ugošćuju neku gospođu. Njezino lice mu je bilo poznato, susreo je negdje već jedanput ili dvaput, moguće na svetoj misi. No, nije znao tko je.

Uljudno ih sve pozdravi. Oni uzvrate. Otac mu ponudi šalicu čaja. Bogdan je uzme i sjedne sa strane, ne želeći remetiti već zapodjenuti razgovor. Tek tu i tamo, kad bi mu se netko obratio, odgovorio bi – birano, s malo riječi.

Gospođa je, pričinilo mu se, postajala sve uzbuđenija u svom govoru koji se, primijeti Bogdan, pretvorio u neukusne, poduže solilokvije. Sâm njezin izričaj Bogdan doživje kao nekakvu tešku i nezgrapnu kolajnu natrušenu neotesanostima, koja mu, sa svakim sljedećim trenutkom, sve teže optereti vrat. Bogdanovi roditelji, koji su svoju djecu – što primjerom, što rječju – podučavali finom govoru i ponašanju, gošću nisu prekidali niti upozoravali. No, ipak, ne promakne Bogdanu kako im je njezina nepristojnost pričinjala neugodu.

Nakon kratkog vremena, on se više ne mogaše suzdržati pa reče: – Poštovana gospođo! Ovo je naš dom! Kako mi, tako i Vi ne biste ovdje smjeli tako nedolično govoriti. Zapravo, ne jedino ovdje nego nikada i nigdje!

Svi ostadoše zatečeni, gošća s napola otvorenim ustima. Nije

Bogdan mogao razabrati je li to bilo radi toga što je prekinuo njezin pokušaj izgovaranja nove profanosti ili zbog spontane začuđenosti njegovim poukom. No, nitko ništa ne odvraća. Istina bi preoštara mač za štit sazdan od jedino godina životna iskustva. Prije negoli je itko išta stigao reći, Bogdan, sada blažim glasom, doda: – Hvala za čaj. Želim vam ugodan razgovor – i ode.